
MÁTÉ ÁGNES

Egy olasz nyelvű *farsa* Aragóniai Beatrix nápolyi esküvői ünnepségéről

A dolgozat a magyar szakirodalomban elsőként közli teljes terjedelmében egy ismeretlen szerzőjű, olasz nyelvű farsa szövegét, amelyet minden valószínűség szerint 1476-ban adtak elő Nápolyban Aragóniai Beatrix esküvői ünnepségei során. A tanulmány előbb érveket sorakoztat fel a szöveg datálását illetően. Ezt követően Berzeviczy Albert monográfiájának néhány állítását helyezi új kontextusba Beatrix nápolyi koronázásával és e koronázás legitimitásával kapcsolatban az itáliai és a magyarországi jogszokást vizsgálva. A tanulmány végén a farsa szövegének értelmező fordítása olvasható, amelynek fő célja, hogy megmutassa az alkalmi költészet formuláris jellegét.¹

Kulcsszavak: *epithalamium, farsa, Aragóniai Beatrix, apoteózis, koronázás*

A jelen tanulmány egy olyan, olasz nyelvű maszkos játék² szövegközlése köré épül, amelyet a magyar szakirodalom mindeddig csak harmadkézből származó információk alapján ismert. A töredékesen fennmaradt *farsát* már Berzeviczy Albert említette monográfiájában, de az ő idejében a szövegnek csak néhány részlete állt rendelkezésre modern kiadványokban, a mű teljessége akkor még csak abban az unikális kéziratban volt fellelhető, amely ma is az egyetlen forrása a szövegnek. Ahogyan egy, az itáliai esküvői ünnepségekkel foglalkozó friss monográfiából kiderült azonban, a *farsa* szövege már egy nápolyi színháztörténeti témájú tanulmány mellékleteként is megjelent 1985-ben, de a magyar ku-

¹ A publikáció az MTA–SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és Recepció Kutatócsoport (TK2016-126) támogatásával jelent meg.

² A *farsa* műfajára ld. N. (1932: 838–839). Speciális jelentéséről és fajtáiról a nápolyi irodalmi közegben ld. PIERI (1985: 58–59).

tatás nem szerzett róla tudomást. Dolgozatom mellékletében először teszem hozzáférhetővé a maszkos játék szövegét a magyar kutatás számára: az eredeti kézirat és a modern olasz kiadás szövegét összevetve saját átírásomban és fordításomban közlöm azt.

Kutatástörténet

A magyar vonatkozású *epithalamium*-költéssel kapcsolatos munkám során furcsának találtam, hogy mindannak ellenére, amit Aragóniai Beatrix királynénak a magyarországi reneszánsz kultúrára tett hatásáról az utóbbi évtizedekben feltárt a kutatás,³ mégsem került elő újabb forrás, amely Mátyás király és Beatrix esküvőjét köszöntő szöveget tartalmazott volna. Csupán két híradás állt rendelkezésre az ünnepekhez kötődő, kifejezetten köszöntő szövegekről. Az egyik Borsa Bélának 1940-ben megjelent szövegközlése,⁴ amely egy német krónikában fennmaradt rövid költeményt tartalmaz. A krónika tanúsága szerint a szöveg egy táblán felírva egy oszlopra függesztve volt olvasható Mátyás házában az Erik-napon tartott ünnepi lakomán.

Sponsa tibi datur rex magne Beatrix,
 Que possit thalamos prole beate⁵ tuos.
 Festa dies colitur, linguis⁶ animisque favete!
 Dicite pontifices nunc bona verba deo,
 Nobilitas populus procedes⁷ guadete fidelis,
 Cantibus coreis regina tota sonet!
 Aurea iam viderunt tecum, regina Beatrix,
 Secula; cantemus lux simul alma redit,
 Candida libertas pariter concordia tecum.
 Tecum amor atque fides gracia plena manet,
 Iam mala nulla prosunt procul est defoenus⁸ egestas.
 Iam grave servitia, iam metus omnis abit,

³ PAJORIN (2011).

⁴ BORSA (1940: 26). A szövegközlés vélhető pontatlanságait a lábjegyzetekben tüntetem fel.

⁵ Valószínűleg: *beare*.

⁶ Valószínűleg: *linguis*.

⁷ Valószínűleg: *proceres*.

⁸ Valószínűleg: *deformis*.

Iam virtus spectate placet presentia iusti,
 Principis assidue cuncta serena facit.
 Aurea maiestas solio suffulta decenti,
 Te favet in gremio diva Beatrix suo.
 A re nomen habes regi tu vota marito,
 Publica comendes talia voce vale.

A másik híradás Berzeviczy Albertnek Beatrix királynéről szóló monográfiájában található,⁹ aki a szövegből mindössze 15 sort idéz, s jegyzetéből az is kiderül, hogy értesüléseit legjobb esetben másod-, de inkább harmadkézből szerezte. Idézem Berzeviczy vonatkozó részét a hozzá tartozó jegyzettel együtt:

Mira le trezze bionde et quello ameno
 Fronte bello et sereno che dimonstra
 Tanta bellezza vostra, mira il viso
 Specchio del paradiso, che riluce
 De una amerosa luce, et mira quello
 Naso regale et bello, et quelle ciglie
 Con le guantie vermiglie, et amerose
 Ad guisa de doe rose nel'aurora,
 Mira la boccha ancora e i bianchi denti
 Che fan si dolci accenti, che par sia
 Soave melodia in ogni suo decto,
 Mira la gola el pecto bianchegiante,
 Il comparer constante in ogni cosa
 Prudente et gratiosa, che beato
 Qualuncha è destinato al tuo servitio.

Lásd: Franc. Torraca: Studi di Storia letteraria Napoletana, Livorno, 1884. 292–298. l. Az itt ismertetett *farsát* egy, a müncheni könyvtárban levő, a Cinquecento első feléből való kézirat őrizte meg. Ben. Croce már id. tanulmányában (Teatri di Napoli etc. 566, 580 s köv. l.) annak a nézetének ad kifejezést, hogy e darab Beatrix hazatérése után 1501-ben került színre, azonban a „ghirlanda” följajnlása, Beatrix leányos bájainak ecsetelése, az utalás „koronájának fényére” és jövő boldog

⁹ BERZEVICZY (1908: 139–140 és 1. jz).

uralkodására, határozottan valószínűbbé teszi Torraca föltevését, ki e *farsát* a királyné lakodalmi ünnepéyeiből valónak tartja.

Ha visszakeressük a Berzeviczy jegyzetében hivatkozott szakirodalmi utalásokat, azt találjuk, hogy Francesco Torraca kontextusából kiragadva kb. 40 sort idéz a *farsa* szövegéből,¹⁰ amelyekből Benedetto Croce tovább válogat mindössze 4 sornyt.¹¹ Torraca beszámolója szerint először Pio Rajna adott hírt a nápolyi *farsák*kat tartalmazó, már a Münchener Királyi Könyvtár 1858-as nyomtatott katalógusában is szereplő kéziratról (Cod. Ital. 265),¹² Torraca vizsgálta meg először a kódexet teljes egészében, s tőle szerezte értesüléseit Croce. Világos tehát, hogy Berzeviczy könyvében Torraca közlésére hagyatkozik, de ismeri a témában Croce megnyilatkozását is.

Mint Berzeviczy fentebb idézett jegyzetéből láthatjuk, ő maga Torraca véleményével értett egyet, aki szerint a *farsa* arra az időre tehető, amikor Aragóniai Beatrix feleségül ment Hunyadi Mátyás királyhoz (1476), és tartalma alapján nem összeegyeztethető a 16. század első éveivel, amikor a királyné visszatért hazájába, becsapva, pápai diszpenzációval elválasztva II. Ulászló királytól és soha vissza nem kapva a jegyajándékot, ami megillette volna. Érdekes, hogy Croce ellenérvként hozza fel a kortárs krónikások tanúságát, akik szerint nápolyi visszatérésekor a királyné férjes asszonyra, nem pedig özvegyre jellemző öltözéket viselt, és szinte diadalmenetben vonult be szülővárosába.¹³ Véleményem szerint ez a gesztus jelzésként szolgált Beatrix részéről, hogy ő csupán *vi coacta* fogadta el a pápai döntést válásáról és hagyta hátra Magyarországot, de nem volt hajlandó elismerni a vereséget, amit elszenvedett.

Sok évtizeddel Berzeviczy után, 1985-ben Marzia Pieri foglalkozott ismét a Beatrixnak szóló *farsa* szövegével, és azt a müncheni kódex alap-

¹⁰ Én egy későbbi, válogatott tanulmánykötetben találtam meg TORRACA (1925: 343–349) szövegét, amely utánközlése az 1884-ben kiadott, s BERZEVICZY által ismert dolgozatnak.

¹¹ CROCE (1891: 25–26 és 2. jz).

¹² THOMAS (1858, nr. 628: 111–112).

¹³ CROCE (1891: 25, 1. jz). 1501. március 15-én *venne in Napoli con nove carrette et genti assai et cum gran trionfo et sta vestuta maritat non vidua*.

ján, lényegében diplomatikai átírásban közre is adta.¹⁴ Pieri véleménye szerint a maszkos játék felépítése és szereplői olyannyira sematikusak, hogy a mű mind a királyné 1476-os távozásakor, mind az 1501-es hazatérésekor előadható lett volna.¹⁵ Pieri tehát nem foglalt állást abban a kérdésben, hogy mikorra datálható a *farsa* szövege. Pieri nem ismerte Berzeviczy Beatrix-monográfiáját, így a fentebb idézett érveket sem, amelyek a magyar történész szerint egyértelműen még Beatrix hajadonságának idejére helyezik a szöveget. Az emelkedett, dicsőítő hangnem miatt és Beatrix múltjának bármely mozzanatára tett utalás hiányában én is Berzeviczy álláspontját tartom elfogadhatónak. Akármennyire igyekezhetett is Beatrix fenntartani a látszatot Nápolyba való hazaérkezésekor mint Magyarország törvényes királynéja, a meghurcoltatásáról kialakult itáliai képet Matteo Bandello egy költeménye közvetíti az utókornak:

Di quelle che cantavan, saggie e belle,
 il nome qui porrò, si sape il resto.
 Stava la prima de le quattro stelle
 in abito regal pudico e onesto,
 la magnanima più di tutte quelle
 ch'ebbero il cor a l'atte imprese desto,
 Beatrice gientile[!] d'Aragona,
 che d'Ongheria portò scettro e corona.

Fu moglie al glorioso e sempre invitto
 terror di turchi, il buon Mattia Corvino,
 e dal regno cacciata per dispitto
 da chi star devea innazi chino.
 Quell'animo pudico, altiero e dritto,
 levato d'ogni or da terra e 'n ciel divino,
 visse sì saggiamente e 'n tanta fama,
 che la pudica e liberal si chiama.¹⁶

¹⁴ A *farsa* szövegét ld. PIERI (1985: 70–74).

¹⁵ PIERI (1985: 69).

¹⁶ BANDELLO (1952: 1079). *Canto* 11, *stanze* 127–128. „Azoknak a bölcseknek és okosoknak, akik ott énekeltek, a nevét ide teszem, a többit mindenki tudja. A négy csillag közül az első királyi ruhában állt ott, szemérmes és nemes, mindenki másnál, akiknek

A királyné sorsán sajnálkozó Bandello szavainak tükrében szerintem eléggé egyértelmű, hogy a hazatérés után Beatrix nehézségei hamar köztudomásúvá váltak. Mint Berzeviczy munkájából tudjuk, Beatrix nem kapta vissza a *donatio propter nuptias* legalább 65 ezer aranyra rúgó összegét, sem Magyarországról való távozásakor, sem később,¹⁷ s így nápolyi eltartásának terhe családjára hárult. Ahogyan Kovács Zsuzsa 2015-ös felfedezése az *i Corona* Beatrixról szóló anekdotájáról világossá tette,¹⁸ mindez valószínűleg azért történt így, mert a magyar főurak egyéb indokok mellett helyt adtak a már korábban ismert pletykának is, hogy Beatrix nem érintetlen leányként érkezett a házasságba, s így a szüzesség árát jelentő *Morbengab* nem járt vissza neki. Berzeviczy Albert véleményét osztva én is valószínűbbnek tartom tehát, hogy a *farsa* még 1476-ban készült, amikor a lányos báj és szüzek koszorúja inkább illetett Beatrix személyéhez, mint 1501-ben, amikor a királyné már túl volt két házasságon.

A maszkos játék tartalma

A töredékesen fennmaradt műnek az elejéről hiányzik néhány, ismeretlen számú sor. Ahogyan a tanulmány végén található fordításból kitűnik, az égi hírnök valamely más tárgyról, valószínűleg híres asszonyok példáiról mesélhetett, mielőtt a megszólított Beatrix hercegnőhöz fordult. A bevezetőben tehát az égi küldött beszédének csak egy része olvasható (1–36skk.), amelyet két allegorikus nőalak, a *Pulchritudo/Szépség* (37–87skk.) és a *Honesta/Becsület* (88–138skk.) fellépése követ, s végül színre lép maga Apollo isten is (139–189skk.). A szereplők

szíve és ereje volt a cselekvésre, nagylelkűbb és nemes Aragóniai Beatrix, aki Magyarországnak hordta jogaát és koronáját. A dicső és mindig győzhetetlen, törökök félelme Corvin Mátyásnak felesége volt, és a királyságból elűzték tiszteletlenségéből azok, akiknek meghajolva kellett volna előtte állniuk. Az a szemérmes, emelkedett és egyenes lélek, elszakadván a földi létől az isteni égben élt, oly bölcsességgel és olyan hírből, hogy a szemérmesnek és nagylelkűnek nevezték.” (Ford. M.Á.)

¹⁷ BERZEVICZY (1908: 127): „Ez a követ azt is tudni vélte, hogy Mátyás király a hozomány harmadrészének megfelelő jegyajándékban fogja viszonzóztatni menyasszonyát; feltűnő azonban, hogy e viszontajándéknak nemcsak a hozomány-átadási okmányban s a többi egykorú följegyzésekben nincs nyoma, hanem azt később, mikor Beatrix egykori hozományát visszakövetelte s a magyarok – mint látni fogjuk – ellenköveteléseket támasztottak, magyar részről senki föl nem említette.”

¹⁸ KOVÁCS (2015).

mind az ünnepelt Beatrix erényeit dicsérik, akinek a nevét jelentős retorikai késleltetés (*retardatio*) után csupán a 168. sorban mondja ki a napisten. A Honesta beszéde végén átnyújtja a hercegnőnek saját koszorúját, Apollo pedig lantját ajándékozza neki.

A Pulchritudo előbb a hercegnő arcképét festi meg (45–60skk.) sorban dicsérve szőke fürtjeit, sima homlokát, szép arcát, nemes orrát, szemöldökét, a harmatos rózsához hasonló orcáját, száját és fehér fogait, édes dallamú beszédét, nyakát és fehér keblét. A jellemzés sorrendje Eneas Silvius Piccolomini siénai Lucretiájának leírására emlékeztet,¹⁹ amely a kutatások szerint a maga részéről szintén a kor kanonikus nőleírásai közé illeszkedik,²⁰ ilyen értelemben tehát a bevett irodalmi mintákat követi. A Honesta a hercegnő erényességét dicsőíti (102–115skk.), és a felhozott példák (Lucretia, Virginia, a névvel nem említett Hippóna és Judit) Petrarca *Trionfi*jának követésére utalnak, pontosabban a *Szüzesség diadalmenetének* (*Triumphus Pudicitiae*) következő soraira.

Farsa 102–115skk.	Petrarca, <i>TP</i> , 130–144skk.	Hárs Ernő ford. ²¹
Taccian le antique et nove gloriose	ma d'alquante dirò che 'n su la cima	de néhányról, kiket legmagasabbra
Donne al mondo famose ch' han mostrate	son di vera onestate, in fra le quali	emelt tisztességük, szölok; ezek közt
Tanto lloro honestate et taccia prima	Lucrezia da man destra era la prima,	Lucretiának elsőséget adva,
Lucretia che in cima par che seda	l'altra Penelopé: queste gli strali	s Pénélopének: mindkettjük eltört
Taccia quella che in preda fo pigliata	avean spezzato e la faretra a lato	nyilat, tegezt egyképp a szemtelennek,
Et nel mar annegata et con la morte	a quel protervo, e spennacchiate l'ali.	s szárnytollából is tépett elegendőt.
Fugio tanta aspra sorte et prima morire	Verginia a presso e 'l fero padre armato	Verginiát és apját említem meg,
Volse che devenire disonestata	di disdegno e di ferro e di pietate,	kinek dühe, vasa s részvéte Róma
Taccia Judith honesta viduecta	ch'a sua figlia et a Roma cangiò stato,	s lánya számára változást teremtett,

¹⁹ MÁTÉ (2018: 244, 2–15skk.).

²⁰ POZZI (1981: 309–341), BIGI (1991: 169).

²¹ PETRARCA (2007: 52–55).

Ch' fo la gran vendetta del nemico	l'una e l'altra ponendo in libertate;	mindegyikük szabadságát megóvva;
Col cor saggio et pudico et la Romana	poi le tedesche che con aspra morte	s teuton nőket, kiknek rút halál volt
Virginea tanto humana ch' sostenne	servaron lor barbarica onestate;	erényük barbár megőrzési módja;
La morte et li convenne sopportare	Iudith ebrea, la saggia, casta e forte,	a héber Juditot , a nem hibázót,
Per sua belta salvare in terra, et sana	e quella greca che saltò nel mare	s a görög nőt , ki a tengerbe ugrott,
	per morir netta e fuggir dura sorte.	hogy tisztán haljon, s ne mint meggyalázott.

Beatrix erényeit Matteo Bandello fentebb idézett soraiban a Nápolyba való visszatérés után már mint bizonysgot nyert tulajdonságokat mutatatta be, itt a *farsa* szövegében azonban ezek mint a külvilág számára még bizonyítandó, belső tulajdonságokként jelennek meg (128–138skk.). Hogy a belső erények külsőségekben is megnyilvánuljanak, a Honesta saját koszorúját adja át a hercegnőnek, mintegy jelként (*signum necessarium*), amely megmutatja, hogy Beatrix minden más nőt, még a Becsület allegorikus nőalakját is megelőzi erényességben.

Ve e concessa la palma d'ogni banda
 Pero questa girlanda et questa insegna
 Hormai non so più degna io de portarla 130
 Ma ad vui voglio donarla che avanzata
 Mi veggio et superata da vui sola
 De cui la fama vola et esser venta
 Rimango assai contenta, onde Signora
 Se'l ciel tanto ti honora et ti permette 135
 Tante cose perfette et riserbate
 Per tua tranquilla etate, prendi questa
 Ch'al mundo tua virtù sia manifesta:

A maszkos játék utolsó harmadában Beatrix erényének hírére maga Apollo száll alá az égből. Az isten elmondása szerint az allegorikus nőalakokkal együtt az a célja, hogy ízelítőt adjon abból az égi harmóniából, amely annak idején majd Beatrixre is vár, s ezzel szinte halhatatlanságot

ígér neki. Hogy a szférák zenéjét már most megtapasztalhatta, a leendő királyné megkapja ajándékba Apollo lantját.

Facendote immortale canterai
 Quanta laude hoderai de te narrare, 180
 Che in celo terra et mare ancor risona
 De tua sacra corona il gran valore.
 Ancor per vero Amore ho già portata
 Meco questa brigata in tua presentia
 Per veder tua clementia et conspecto; 185
 Li qual con lor perfecto et ben cantar
 Ti vanno dimostrare quanta sia
 Suave l'harmonia te riserbata,
 Poi ch' da terra al ciel serrai volata:

A menny, illetve a túlvilág illetén említése olyan mozzanat, amely Benedetto Crocét arra a véleményre vezette, hogy a *farsa* szövege már Beatrix idősebb korában készült, amikor a halál közelsége valóságosabb lehetett a királyné számára, mint húszévesen menyasszonyként.²² Ezzel Berzeviczy Albert nem értett egyet, és véleményem szerint is más magyarázat adható az égbe szállás ígéretére. Úgy gondolom, itt a mű végén Apollo Beatrix királyné apoteózisát, megistenülését vetíti előre: akár a Megváltó édesanyja a mennybe, vagy akár a Szép Heléna a boldogok szigetére, Apollo ígérete szerint Beatrix is felvetetik majd az égbe erényei jutalmaként. Ez a zárókép tehát a dicsőítés legmagasabb fokán fejezi be a maszkos játékot, kifejezve a nagy reményeket és kívánságokat, amelyeket Beatrix magyarországi frigyéhez fűztek a nápolyi udvarban.

Beatrix és a korona

A nápolyi remények kifejezője a királyné *sacra coronájának* említése a *farsa* szövegében (182), amely látszólag Beatrix édesapjának a magyar trónigényével, illetve a Magyar Királyság Szent Koronájának a királyné általi viselésével lehet összefüggésben. Itt ismét Berzeviczyt idézem, akinek a 19. századra jellemző, a magyarok irányába „pártos” írói stílusát az újabb olasz kutatásokban felbukkant információkkal szeretném

²² BERZEVICZY (1908: 141, 1. jz).

ellensúlyozni. A *per procuram* esküvői szertartás után Beatrix a nápolyi érsek kezéből koronát kapott, Berzeviczy megfogalmazásában:

Miután a fényes gyülekezet a nép ezreinek örömrivalgása között elfoglalta a díszes emelvényt, előbb a mise és egyházi esketés következett, melynél Mátyás királyt unokatestvére, dengelegi Pongrácz János erdélyi vajda képviselte; majd a koronázás szertartását teljesítette Carafa bíbornok s a jelenlevő magyar főurakban különös gondolatok támadhattak, mikor látták, hogy királyuk nejét Nápoly piacán a nápolyi érsek egy, állítólag a pápától ajándékozott koronával magyar királynévá koronázza. Hogy erről a szertartásról, mely valószínűleg összefüggött a nápolyi uralkodóktól önkényesen viselt magyar királyi címmel, mit tartott Mátyás maga, azt Beatrixnak utóbb Székesfehérvárott a magyar közjognak megfelelően végbement koronázása legvilágosabban mutatta.²³

Beatrix itáliai koronaviselési joga, valamint a magyar közjog szerinti *legitime coronata* státusa két, egymástól függetlenül is tárgyalható kérdés. Először is, az itáliai szokás szerint, akárcsak nővére Eleonóra, Beatrix is azon a jupon viselhetett koronát még férjhezmenetele előtt, úton férje hazájába, hogy király leánya volt.²⁴ Ehhez járult az a Berzeviczy által is említett tény, hogy az Aragóniai házból való nápolyi királyok magukat a nápolyi Anjouk örökösének tekintették, s a magyar trónigényt is átvéve tőlük, ezen az alapon Beatrix apja, Ferrante is viselte a „Szicília, Jeruzsálem és Magyarország királya” címet. A hercegnőt magát is nevezték a magyar király leányának különböző zenei témájú értekezések ajánlásában.²⁵ Az Aragóniaiak magyar trónigényét, még ha az örökre névleges maradt is, tovább erősítette az a tény, hogy Hunyadi János hasonló Anjou-Aragóniai kontinuitásban gondolkodva 1447-ben felajánlotta a magyar koronát Aragóniai Alfonznak.²⁶ Beatrix tehát bizonyos értelemben valóban a nápolyi magyar király leányából lett a magyar király felesége, amikor hozzáment Hunyadi Mátyáshoz. Természetesen Berzeviczynek

²³ BERZEVICZY (1908: 142–143).

²⁴ PASSERA (2020: 112).

²⁵ HARASZTI (1940: 413).

²⁶ E tény hatásáról a neolatin epikában ld. SZÖRÉNYI (2021: 38–40).

igaza van abban, hogy a magyar jogszokás szempontjából az öröklött trónigény semmit sem jelentett, hiszen az Aragóniai-ház egyetlen tagját sem a magyar Szent Koronával koronázták meg. Mint Molnár Péter nemrég megjelent tanulmánya kimutatta, ez igaz Beatrix királynéra is, akit egy másik, női koronával ékesítettek koronázási szertartása során, miközben a Szent Koronát maga Mátyás király viselte a fején.²⁷ Aragóniai Beatrix tehát úgy vált a Magyar Királyság *legitime coronata* királynéjává, hogy a nádor kérdésére Mátyás igenlő választ adott, majd az országnagyok és talán a veszprémi püspök együttesen helyezték a fejére egy koronát,²⁸ de nem a magyarok *sacra coronáját*.

Berzeviczynek azzal a feltételezésével kapcsolatban, hogy a nápolyi érsektől Beatrix fejére helyezett korona Ferrante király szemében egyben a legitim magyar királynéi koronázást is jelentette volna, néhány adat ismét óvatosságra int. Berzeviczy saját adata, illetve feltételezése szerint ugyanis Beatrix a Magyarországra tartó útja során lovat, esetleg hordszéket és hajót vett igénybe szállítóeszközként, de nem utazott hintóban. A Mátyástól elé küldött aranyozott hintóba csak Pettauban szállt át a királyné,²⁹ anyósa, Szilágyi Erzsébet mellett foglalva helyet. A menyasszony és az anyós közös kocsiba ülése a korabeli európai rítusok szerint annak a kifejezése volt, hogy attól kezdve az arát új családjá tagjának tekintik.³⁰ Ennek a lovon utazással kapcsolatos adatnak az a jelentősége, hogy éppen azt bizonyítja, Ferrante nápolyi király még nem tekinthette a leányát törvényes felkent királynénak akkor, amikor új hazájába útjára bocsátotta. Itáliában ugyanis III. Honorius pápa 1221-ben kiadott bullája óta aranyo-

²⁷ MOLNÁR (2020: 32 és 37. jz).

²⁸ MOLNÁR (2020: 32).

²⁹ BERZEVICZY (1908: 167–168): „Beatrix és nászkísérete útjokat Nápolytól a magyar földre harmadfél hónap alatt tették meg s eltekintve a hajóúttól, a lovagláshoz szokott királykisasszony úgy látszik mindvégig lóháton utazott, legfőleg hordszéket használt talán néha. Mátyás azonban már Pettauba elküldte a pompás kocsikat, melyek anyját s nejét voltak haza hozandók; az, a melyekben Erzsébet és Beatrix helyezkedtek el, egészen be volt aranyozva s reá skófiomos zöld bársonytakaró borítva; az ülések vánkosai aranszövetből s a cselédek ruhái, valamint a lovak takarói és csótárai aranygombos bársonyból voltak. Aranyos díszben pompázott a többi hét kocsi is és mindegyiket egyforma színű hat-hat mén húzta.”

³⁰ PASTRNAK (2018: 186).

zott kocsiban csak már felkent személy utazhatott. Ez a megtiszteltetés éppen ezért keveseknek járt ki: ilyen volt Bianca Maria Sforza, aki 1493-ban aranyozott kocsin vonult végig Milánó utcáin, hogy a dómban megtartsák *per procuram* esküvőjét I. Miksa császárral, és sor kerüljön császárnéi felkenésére.³¹ Ha ebből a szempontból megvizsgáljuk Diomede Carafának Beatrixhoz írott intelmeit, abban is azt találjuk, hogy Carafa elképzelései szerint az érkező menyasszony lovon ülve járul férje elé, amelyről leszállva fejezi ki neki hódolatát.³² Amennyiben tehát Aragóniai Beatrix valóban nem utazott kocsin, miközben átszelte Itáliát, az valószínűleg azt jelentette, hogy az itáliai közösség szemében ő még nem volt felkent királynénak tekinthető, és a nápolyi érsektől fejére helyezett korona nápolyi királylányi státusát jelezte, s legfeljebb csak közvetve utalhatott jövőendő magyar királynéi rangjára.

A nápolyi színjátszás fentebb bemutatott darabja – amelyről mind az olasz, mind a magyar kutatásnak régóta tudomása volt, de utóbbi elé csak most kerül először teljes terjedelmében – tehát a korban szokásos elvárásokat teljesítette: az ünnepelt személy dicsőítésére szolgált, amelyhez bevett toposzokat használt. Jelentősége nem annyira az olasz *farsa* művészi értékében keresendő, mint inkább abban, hogy az Aragóniai Beatrix és Hunyadi Mátyás esküvői ünnepségein elhangzott szövegek sorát gyarapítja, és ízelítőt ad abból az emelkedett hangulatból, amely a nápolyi hercegnő Magyarországra indulását kísérhette. A maszkos játékot záró, Beatrix apoteózisát előrevetítő sorok ismeretében talán az is újabb magyarázatot kap, miért tekinthette a királyné szinte társuralkodónak magát Mátyás király mellett, s jó másfél évtized múltán hogyan gondolhatta komolyan, hogy törvényes örökös hiányában ő maga lehet majd férje utódja Magyarország trónján.

³¹ PASSERA (2020: 91).

³² *Verum ubi eum esse amplius dissimulari non poterit, statim ex equo desilito et pro dignitate eum venerator, nullius eidem re copiam prebens praterquam coniunctionis dextrae.* „Amikor azonban egyértelművé válik, hogy ő az, rögtön szállj le a lóról, és méltóságához illően üdvözdöl, de csak azt engedd meg neki, hogy karon fogjon.” CARAFA (2006: 31, magyar ford. 68).

Szövegmelléklet*(ismeretlen számú sor hiányzik a szöveg elejéről)*

firmo con vostra Alteza che per certo
 Si degna d'ogni merito et d'ogni gloria
 D'ogni famosa historia; et però io
 Messo dal gran dio, so' qui venuto
 Perché nel ciel sentuto ho ch'ribomba 5
 Tua fama più ch'tromba ben sonora,
 Tal ch'ogni dio te honora et di te sola
 Lo excelso nome vola in magestate
 Per le bocche beate. Et sola sei
 Da tucti quanti i dei tanto honorata 10
 Reverita et amata che nesciuna
 E qui sobto la Luna ch' de tanto
 Si possa donar vanto. Como io vegio
 El tuo bel corpo egregio sì decoro
 Che l'alto concistoro ha mosso insieme 15
 Le tue virtù supreme et m'ha commesso
 Che sia cqua[!] giù disceso in tua presentia
 Con grande reverentia, ti porte
 Queste toe degne scorte, qual legiero
 Te fanno strata et sentiero all'altra vita 20
 Dove sei sì gradita. Et con honestate
 Ecco qui la beltate; perché voi
 Lassando i regni soi, la patria propria
 [34r] Per farve de sé copia et mirarte
 In terra, et contemplarte per farte degna 25
 De llor legiadra insegna et per mostrare
 Che si p[u]ò gloriare il cieco mundo
 Con uno aspecto iucundo al cielo amico,
 Saggio, casto, pudico, tanto degno,
 Gratioso et benigno et sì clemente 30
 Che beate le gente che seguire
 Ti porranno et servire in tanta altura
 Dove per tua ventura apparecchiata
 Ti vegio et preservata in tanto honore,
 En sì chiaro sblendore in tanta gloria 35
 Che mai spenta cqua[!] giù fia tua memoria.

(.....)

Nagyságtokkal együtt megvallom, hogy biztosan
méltó minden érdemre, hírnévre és
híres históriára; én pedig,
a nagy isten küldötte, ide jöttem,
mert hallottam az égben, hogy harsog 5
hírneved jobban az érchangú kürtnél,
olyannyira, hogy minden isten téged tisztel és csupán
a te égi neved száll a magasba
az áldott ajkáról. És egyedül téged illet
minden isten akkora tisztelete, 10
megbecsülése és szeretete, hogy nincs más nő
a hold alatt, aki ily megtiszteltetéssel dicsekedhetne. Ahogyan most
látom szépséges küllemed, az oly nemes és ékes,
hogy az égi tanács gyűjtötte egybe kimagasló erényeidet, és megbízott
engem,
hogy alászálljak ide személyed elébe 15
nagy hódolattal, s elhozzam méltó kíséretedet, amely könnyűvé
teszi neked az utat és az ösvényt a másik életbe,
ahol oly nagy örömmel fogadnak. És a tisztességgel
íme itt a Szépség; miattad jött
otthagya földjeit, a saját hazáját, 20
hogy belőled formálja saját maga mását,
s a földön csodáljon, megszemléljen, és méltóvá tegyen téged
hazája pompás jegyeire, s hogy megmutassa,
a tudatlan világot lehet méltatni
egyetlen bájos arccal, mely az ég barátja, 25
bölcs, tiszta, szemérmes, oly méltó,
kegyes, jóindulatú és oly megbocsátó,
hogy áldottak az emberek, akik
követhetnek téged, s ily nagyság szolgálatába szegődhetnek;
látom tehát, hogy jósorsod ellátott és megtartott e nagy
tisztességben, 30
ily fényes hírben, s oly nagy dicsőségben,
hogy ebben a világban ki nem huny majd emléked.

Pulchritudo

Poi che vostra bellezza
 Tanto nel ciel saprezza ch' se extima
 Che vui site la prima Io son discesa,
 Questa mia forma presa per monstrarte 40
 Quanto pòi gloriarte che sei quella
 Sopra d'ogni altra bella et s'è perfecta
 Che in vui sola è ristrecta ogni vagheza
 Et ogni gentileza in vui se asconde.
 Mira le treze bionde et quello ameno 45
 Fronte bello et sereno ch'dimontra
 [35] Tanta bellezza vostra, mira il viso
 Specchio del paradiso che riluce
 De una amerosa luce, et mira quello
 Naso regale et bello, et quelle ciglie 50
 Con le guantie vermiglie et amerose
 Ad guisa de doe rose nell'aurora;
 Mira la boccha ancora e i bianchi denti
 Che fan sì dolci accenti, che par sia
 Suave melodia in ogni tuo decto; 55
 Mira la gola, el pecto biancheggiante
 Il conparer constante in ogni cosa
 Prudente et gratiosa, che beato
 Qualuncha è destinato al tuo servitio.
 Ad te il ciel propitio, ad te fortuna, 60
 Ad te il sol, la luna, ad te le stelle
 Tucte pianete belle et li elementi
 Forno di te contenti, et pria Mercurio
 Ti da felice augurio, ancora Marte
 Si sforza di exaltarte con sua stella; 65
 Venere tanto bella col suo segno
 Ti dona un cor benegno et Iove tanto
 Ti exalta et dacti avanto, ch' tu sola
 Movi la ornata scola deli Dei,
 Et movi i passi mei ch' per tuo zelo 70
 So scesa qui dal celo[!] per posserse

Szépség

Mivel szépségedet
 oly nagyra értékelik az égben, hogy úgy tartják,
 te vagy abban az első, én alászálltam 35
 ezt az alakot véve fel, hogy megmutassam,
 mennyire dicsekedhetsz, mert minden más
 szépség felett állsz, és oly tökéletes vagy,
 hogy minden báj benned összpontosul
 s minden kedvesség benned rejtőzik. 40
 Csodáld szőke fürtjeid és a derűs,
 nyugodt, szép homlokot, mely megmutatja
 nagy szépségedet, csodáld az arcot,
 a Paradicsom tükrét, mely szerelmetes fénnel
 tündökl, és csodáld 45
 a nemes és szép orrot, szemöldököd
 és a hajnali fényben tündöklő két rózsza
 módjára piruló fehér orcád;
 csodáld még a száját és fehér fogaid
 melyek olyan édes hanglejtést formálnak, 50
 mintha minden mondatodban finom dallam zengene;
 csodáld nyakad és a fehér kebleket,
 hisz mindenben kiállod az összehasonlítást,
 bölcs vagy és kegyes, hogy áldott bárki,
 akit szolgálatodra szánnak. 55
 Kedvezett neked az ég, és a sors,
 neked a nap, a hold és a csillagok
 és minden szép bolygó, az elemek benned
 kedvüket lelték, s előbb Merkúr
 boldog jósjelt ad neked, majd Mars 60
 kel, hogy csillagával téged magasztaljon;
 Vénusz, a szépséges, jelével
 jó szívet ad neked, s Jupiter úgy
 magasztal s mások elé helyez, hogy csak te
 igazgatod az istenek díszes égi körét, 65
 és te igazgatod az én lépteim, aki irántad érzett buzgalomból
 alászállok az égből, hogy láthassam színedet,

[36] Vostro aspecto vedere in cui hor veggio
 Quanto nel bel collegio si ragiona
 De l'alata tua corona, ché mai stella
 Nel ciel fo tanto bella, né figura 75
 Produxe mai natura cossì electa,
 Tanto compita et necto como hor vedo
 Tal ch'appena lo credo. Et tanto miro,
 Quanto più volto et giro più ritrovo
 Crescere ognior di novo tua bellezza 80
 Ch' di tanta chiarezza il mundo honora.
 Però cara signora il ciel ringratia
 Ch't'ha colma di gratia et dotata
 Più che mai donna nata, onde ti prego
 Non mende far dinego, anzi te degna 85
 Porger la men benegna, qual basata
 Più che donna del ciel serrò beata.

La Honesta

Poi che per tua ventura
 Il cielo, dio et natura ti donaro 90
 Uno ingegno preclaro et tanto honesto,
 Tanto saggio et modesto ch'hai bastato
 Farme qui dal beato ciel venire,
 A tal possa redire le virtute
 Che di voi ho sentute, che son tante 95
 [37] Che non serria bastante lengua alcuna
 Narrarte de mille l'una, ma, volendo
 Quel ch'in parte m'intendo referire
 Dico che tu pòi dire adventurata
 Più che donna beata che nel mondo 100
 Cercando a tondo a tonto si ritrove.
 Taccian le antique et nove gloriose
 Donne al mondo famose ch' han mostrate
 Tanto lloro honestate, et taccia prima
 Lucretia che in cima par che seda. 105

melyben most látom, mennyit beszélnek a szép körben
szárnyas koronádról, mert soha csillag
az égben nem volt oly szép, sem a természet 70
oly nemes, tökéletes és tiszta alakot
nem szült, mint amelyet most látok,
s alig hiszem el. És minél többet csodálom,
és forgatom eszemben, annál inkább látom
koronként megújulni szépségedet, 75
melyet a föld oly őszinte hódolattal illet.
Ezért, kedves úrnóm, az ég, ki téged
a világon minden más hölgynél több
kegyelemmel halmozott és árasztott el, kérlek,
ne tagadd meg, hanem nyújtsd jóságos kezéd, 80
hogy megcsókolván, áldottabb legyek
az ég minden hölgyénel.

Becsület

Miután jósorsodból
ég, isten és természet megajándékozott
oly ragyogó és tisztos szellemmel, 85
mely oly bölcs és szerény, hogy egymagában
elég volt, hogy engem a boldog égből ide a földre
idézzon, hogy elmondjam az erényeket, melyeket rólad hallottam,
s melyek számosak, és nincs nyelv, mely elégséges lenne, hogy az ezer
közül
csak egyet is elősoroljon, de rászánva magam, 90
hogy mondandómat legalább részben kifejezzem,
állítom, hogy magadat minden boldog nőnél
szerencsésebbnek tarthatod, akit kerek e világon
felkutathatok.
Hallgassanak a régi és az új dicső asszonyok, 95
a világon híresek, kik bizonyosságát adták
oly nagy becsületüknek, s hallgasson először
Lucretia, ebben a sorban az első.

Taccia quella che in preda fo pigliata
 Et nel mar annegata et con la morte
 Fugio tanta aspra sorte et prima morire
 Volve che devenire dionesta.
 Taccia Iudith honesta viduecta 110
 Ch' fo la gran vendetta del nemico
 Col cor saggio et pudico et la Romana
 Virginea tanto humana ch' sostenne
 La morte et li convenne sopportare
 Per sua belta salvare in terra, et sana 115
 Veste bella. Et Diana ancor si taccia,
 Ne sequitar più cazia li convieni
 Poi che dite son pieni tucti i monti
 Le valle, selve et fonte, ch' mai fiera
 [38] fo si presta et legiera qual seguire 120
 Baste col chiaro ardire et con victoria.
 Sempre ritorni in gloria, onde son certa
 Chiascun de queste merta esser laudata,
 Et sua fama contata in grande honore
 Ma ad vui si dona il fiore, ad vui le stelle 125
 Si mostran tanto belle et tanto amiche
 Ch' di donne pudiche et di lor salma
 Ve è concessa la palma d' ogni banda.
 Però questa girlanda et questa insegna
 Hormai non so più degna io de portarla, 130
 Ma ad vui voglio donarla, che avanzata
 Mi veggio et superata da vui sola
 De cui la fama vola, et d' esser venta
 Rimango assai contenta, onde Signora,
 Se'l ciel tanto ti honora et ti promette 135
 Tante cose perfette et riserbate
 Per tua tranquilla etate, prendi questa
 Ch' al mundo tua virtù sia manifesta.

Hallgasson az is, ki fogságba esve
magát a tengerbe vetette, s a halál
által a keserű életet elkerülte, mert
előbb akart halott lenni, mint becstelen;
hallgasson Judit, a tisztas özvegy,
aki bölcs és szemérmes szívével
nagy bosszút állt az ellenségen,
s a római Virginia, aki a halált oly emberi dolognak tartotta,
hogy szépségéért azt magához ölelve a földön
tisztas szűz maradt örökre. És hallgasson
Diana is, hisz nem érdemes többé neki
vadászni, mikor minden hegy a te nevedet zengi,
s a völgyek, a vadon és a források, hisz ő soha
nem büszkélkedett a vad oly fürge és könnyed hajtásával,
mely a nyilvánvaló merészséget vegyíti győzelemmel.
Mindig te kerülsz ki győztesként, s bár biztos vagyok,
hogy e tettek mindegyike méltó a dicséretre,
s hogy hírért nagy hódolattal emlegessék,
mégis tiéd a győzelem virága, s a csillagok
neked mutatják szép és baráti arcukat, olyannyira,
hogy a szemérmes asszonyok seregében
is neked jár minden pálma.
Azonban ezt a koszorút mint jelet
immár nem vagyok méltó, hogy én viseljem,
hanem neked ajándékozom, mert úgy ítélem,
felülmúltál, csak te egyedül
mindenek közül, akiknek jó híre járja,
s hogy legyőztél, szívem nem sajnálja,
ezért asszonyom, ha már az ég így megtisztel téged
s ennyi tökéletes és különleges dolgot enged át neked
zsenge korodban, vedd el ezt,
hogy a világ számára nyilvánvaló legyen erényed.

Apollo

Se'l ciel per grande amore
 Ti fan tanto favore quanto hor vegio, 140
 Mosso son dalo segio excelso mio
 Ch'sono Apollo et Dio, et per sentire
 [39] Tua fama in ciel favorire son venuto
 Perché la su veduto ho quanto et come
 Tuo degno et sacro nome ognior si vanta, 145
 Come la honestà sancta ti gloria
 Et ti dona victoria de tante
 Donne al mondo prestante, ancor bellezza
 Dice ch'vostra alteza al mondo nova
 In terra non ritrova pare alcuna 150
 Ch' habia tanta fortuna, ond'io volendo
 Veder quello ch'intendo et contemplare
 Vostre belleze chiare d'ognie parte,
 Qua giù per remirarte son disceso,
 De tanta forza acceso, perché vegio 155
 Essere tu sola el pregio, norma et fiore
 D'ogni excelso valore ch'in informarte
 Usar volse nove arte et novo ingegnio
 Natura in suo disegno, ché'l tuo viso
 Del dolce paradiso a chi nol crede, 160
 Fan certa et vera fede, qual mirando
 Il cor mi vien mancando et col pensar
 Ià mi sento abigliare l'intellecto
 Et offuscare il petto, perché aperto
 Cognosco et son ben certo esser tu nata 165
 Nel mundo assai beata et meritare
 In terra già regnare più felice

Apollo

Ha az ég szeretetéből
 ennyi jóval lát el téged, mint amennyit most látok,
 elhagyom égi trónusomat,
 mert Apollo vagyok és Isten, és mert az égben 135
 hallottam, hogy híredet kedvelik, ide jöttem,
 mert odafent láttam, mennyire és hogyan dicsőítik
 méltó és szent nevedet mindenkor,
 hogy a szent Becsület hogyan dicsér téged
 és adja neked a győzelmet annyi 140
 nő között ezen a világon; a Szépség
 is azt mondja, hogy hozzád hasonlót
 széles e világon nem találni, aki ennyire
 szerencsés lenne, ezért hát én, látni
 akarván, amit hallottam, és megcsodálni 145
 mindenek számára nyilvánvaló szépségedet,
 alászálltam ide, hogy csodáljalak,
 ily erős benyomástól hevülten, mert látom,
 hogy csak te vagy a jutalma, mértéke s virága
 minden kiváló értéknek, mert mikor téged alkotott, 150
 a természet tervében új művészetet
 és új szellemet akart bevezetni, mert a te arcod
 annak, ki nem hisz az édes Paradicsomban,
 biztos és szilárd hitet ad, s mikor arcod csodálom,
 szívverésem kihagy, rád gondolva 155
 megbabonázod elmém,
 s keblem összezavarodik, mert megvilágosodik
 számomra és teljesen biztos vagyok benne, hogy te
 áldottként születél e világra, és megérdemled,
 hogy már itt a földön szerencsésebben uralkodj. 160

[40] Perché vera Beatrice dir ti pòi
 Di tutti quanti noi, et d'esser quella
 Ch'luce più ch' stella el tuo splendore, 170
 Degna di tanto honore et tanta fama
 Ch' tutto il ciel ti chiama gloriosa,
 Excelsa, valerosa, onde per questo
 Per farti manifesto et dimostrare
 Quanto ti basto alzare, ho ià voluto 175
 Portare il mio tributo: et questa lira
 Ch' tutto il ciel respira de dolcezza,
 La dono ad vostra alteza con la quale,
 Facendote immortale, canterai
 Quanta laude hoderai de te narrare 180
 Che in celo, terra et mare ancor risona
 De tua sacra corona il gran valore.
 Ancor per vero Amore ho già portata
 Meco questa brigata in tua presentia
 Per veder tua clementia et conspecto; 185
 Li qual con lor perfectio et ben cantar
 Ti vanno dimostrare quanta sia
 Suave l'harmonia te riserbata
 Poi ch' da terra al ciel serra volata.

Mert valóban mindannyiunk Megáldójának [Beatrice]
mondhatod magadat, s hogy dicsőségben
fényesebb vagy, mint akármely csillag,
méltó akkora tiszteletre és hírre,
165
hogyan az egész ég dicsőnek,
égynek és drágának hív, ezért tehát,
hogyan kimutassam, mily sokra tartalak,
immár le akartam róni tiszteletemet: és ezt a lantot,
melynek édes hangját az egész ég élvezi,
170
Felségednek ajándékozom, melytől kísérve majd,
halhatatlanná téve magad, énekelni fogod
mindazt a dicséretet, amit magadról hallasz,
mert az égben, földön és tengeren is visszhangzik
szent koronád nagy értéke.
175
Írántad érzett szeretetből hoztam immár
színed elé ezt a társaságot, hogy könnyörületességed és arcod lássák;
s ők tökéletes szép énekükkel
akarják megmutatni neked, mennyire
édes az a harmónia, mely majd rád vár
mikor lelked a földről az égbe száll.

Forrás

Bayerische Staatsbibliothek, München, Cod. Ital. 265, 15r–18v.
<https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb00028868?page=32,33>
 (2022. március 10.)

Felhasznált irodalom

- BANDELLO 1952 *Tutte le opere di Matteo Bandello*, F. Flora (a cura di), vol. 1, Milano, 1952.
- BERZEVICZY 1908 BERZEVICZY A., *Beatrix királyné 1457–1508. Történelmi élet- és korrajz*, Budapest, 1908.
- BIGI 1991 E. BIGI, *La Historia de duobus amantibus*, in: L. Rotondi Secchi Tarugi, Pio II e la cultura del suo tempo. Atti del I° convegno internazionale, 1989, Milano, 1991, 163–174.
- BORSA 1940 BORSA B., *Ismeretlen, egykorú német leírás Mátyás és Beatrix házasságáról*, Pécs, 1940.
- CARAFÁ 2006 D. CARAFÁ, *De institutione vivendi. Tanítás az életvezetés szabályairól. Emlékeztető Magyarország felséges királynéjának*, Ekler P. (szerk.), Budapest, 2006.
- CROCE 1891 B. CROCE, *I teatri di Napoli. Secolo XV–XVIII*, Napoli, 1891.
- HARASZTI 1940 HARASZTI E., *Zene és ünnep Mátyás és Beatrix idejében*, in: Lukinich I. (szerk.), *Mátyás király: Emlékkönyv születésének ötszázéves fordulójára*, vol. 2, Budapest, 1940, 289–412.
- KOVÁCS 2015 KOVÁCS Zs., *Aragóniai Eleonóra és Beatrix (szerelmi) élete az Ambrosiana egyik kódexében*, in: Domokos Gy. – Mátyus N. – A. Nuzzo (szerk.), *Vestigia. Mohács előtti magyar emlékek olasz levéltárakban*, Piliscsaba, 2015, 197–214.
- MÁTÉ 2018 MÁTÉ Á., *Egy kora újkori sikerkönyv története: 15–16. századi szövegvariánsok és fordítások Eneas Silvius Piccolomini Historia de duobus amantibus című szerelmes regényéből*, Budapest, 2018.
- MOLNÁR 2020 MOLNÁR P., *The Coronation of Queen Isabella – March 2, 1539*, in: Á. Máté – T. Oborni (eds.), *Isabella Jagiellon, Queen of Hungary (1539–1559)*, Studies, Budapest, 2020, 23–42.
- N. 1932 F. N., *Farsa*, in: *Enciclopedia italiana di scienze, lettere ed arti*, vol. 14, Milano, 1932, 838–839.
- PAJORIN 2011 PAJORIN K., *Aragóniai Beatrix szerepe Mátyás király mecénatúrájában*, *ItK*, 115 (2011), 158–167.
- PASSERA 2020 C. PASSERA, *«In questo piccolo libretto»: descrizioni di feste e di spettacoli per le nozze dei signori italiani del Rinascimento*, Firenze, 2020.
- PASTRNAK 2018 P. PASTRNAK, *Adducimus gemmam et florem: Bona Sforza's bridal journey (1518) in the light of rituals and ceremonies*, *Medieval Studies*, 22 (2018), 174–193.

- PETRARCA 2007 F. PETRARCA, *Diadalmenetek – Triumphi*, Hárs E. (ford.), Budapest, 2007.
- PIERI 1985 M. PIERI, «*Sumptuosissime pompe*»: *Lo spettacolo nella Napoli aragonese*, in: *Studi di filologia e critica offerti dagli allievi a Lanfranco Caretti*, Roma, 1985, 39–82.
- POZZI 1981 G. POZZI, *Il ritratto della donna nella poesia d’inizio Cinquecento e la pittura di Giorgione*, in: R. Pallucchini (ed.), *Giorgione e l’umanesimo veneziano*, Firenze, 1981, 309–341.
- SZÖRÉNYI 2021 SZÖRÉNYI L., *Hunyadi angyalai*, in: Békés E. – Kasza P. – Kiss F. G. (szerk.), *Latin nyelvű udvari kultúra Magyarországon a 15–18. században*, Szeged, 2021, 35–43.
- THOMAS 1858 G. M. THOMAS, *Codices manu scripti Bibliothecae Regiae Monacensis Gallici, Hispanici, Italici, Anglici, Suecici, Danici, Slavici, Esthnici, Hungarici descripti*, Monachii, 1858.
- TORRACA 1925 F. TORRACA, *Farse napoletane del Quattrocento*, in: *F. Torraca, Anedotti di storia letteraria napoletana*, Città di Castello, 1925, 315–349.

An Italian *Farsa* Presented at the Wedding Celebration’s of Queen Beatrix of Aragon (Naples, 1476)

The article contains the first Hungarian publication and translation of an Italian language text, which was presented, with all probability, at the per procuram wedding celebrations of Beatrix of Aragon with King Matthias Corvinus. The first part of the article argues for 1476 as the date of presentation of the work. Its second part sheds new light on some statements of Albert Berzeviczy, first and so far only monographer of Queen Beatrix, regarding Beatrix’s coronation in Naples and its legitimacy according to the Neapolitan and the Hungarian customary law.

Keywords: *epithalamium, farsa, Beatrix of Aragon, apotheosis, coronation*